

**ฟอนแสงแรกบ้านชะซอม : นวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม
จังหวัดอุบลราชธานี***

**Fon Saeng Raek Ban Sa Som: Creative Innovation in Folk Dance Performance
for Cultural Tourism Promotion of Ban Sa Som, Khong Chiam District,
Ubon Ratchathani Province**

¹วรางคณา วุฒิช่วย, ²ณณฐ วิโย และ ³จักรวาล วงศ์มณี

¹Warangkhan Wutthichuay, ²Nanot Wiyo and ³Jakawan Wongmanee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Science, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: nanot.w@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และ 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟอนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาวิจัยออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสนทนากลุ่มและเก็บข้อมูลการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านของชุมชนจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และแบบลูกโซ่ ระยะที่ 3 ออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ ระยะที่ 4 ประเมินการแสดง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และระยะที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางวัฒนธรรมของบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เกิดจากการสืบทอดประเพณีและความเชื่อมาจากบรรพบุรุษและความเชื่อที่ก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านชะซอม ทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตคนกับป่าและการทอผ้ากบับแสงแรก นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านชะซอม 2) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุดฟอนแสงแรกบ้านชะซอม มีองค์ประกอบในการออกแบบและสร้างสรรค์งาน 6 ประการ คือ (1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจากทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและธรรมชาติที่โดดเด่น (2) รูปแบบการแสดงเป็นการฟ้อนรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชน (3) เพลงและเครื่องดนตรี ประพันธ์ทำนองขึ้นใหม่ คือ ทำนองเพลงแสงแรกบ้านชะซอมผสมกับทำนองเต้ยเนื้อร้องพรรณนาถึง วิถีชีวิตแหล่งท่องเที่ยว และคำขวัญของชุมชน (4) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ใช้ผ้าถุงและผ้าสไบลายแสงแรกที่ทอขึ้นโดยชุมชนและประดับด้วยดอกพุด (5) ท่ารำและการแปรแถว ออกแบบท่าฟ้อนรำโดยใช้หลักนาฏศิลป์ไทย ตีบทตามเนื้อร้อง ทำนาฏศิลป์พื้นบ้านแม่บทอีสาน และ ท่าที่สื่อถึงอาภักดิ์ภักดิ์ชาติ และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนและในโอกาส

*Received August 18, 2025; Revised October 1, 2025; Accepted October 14, 2025

ต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมจากการวิเคราะห์ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน สามารถปฏิบัติทำรำฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม; ทูนาทางวัฒนธรรม; นวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน

Abstract

This research article aims to 1) study the cultural capital of the Ban Sa Som Community, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province, 2) to create innovative folk dance unique to the community, and 3) to transfer the knowledge of “Fon Saeng Raek Ban Sa Som” the creative folk Dance to be the uniqueness of the community to promote cultural tourism. This qualitative research is divided into five stages as follows. Stage 1: Relevant documents and research are studied. Stage 2: Data on the community's cultural capital are collected through focus group discussions, and data on local folk dance are collected through interviews using purposive and snowball sampling. Stage 3: The creative dance performance is designed. Stage 4: The performance is evaluated by experts. Stage 5: The knowledge is transferred to the community.

The research findings indicate that 1) the cultural capital of Ban Sa Som, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province, originates from the inheritance of traditions and beliefs from ancestors, as well as becomes more deeply rooted following the community's relocation and settlement in Ban Sa Som. The prominent cultural capital includes the way of life of the villagers with the forest and the weaving of Kaab Bua Saeng Raek fabric. Additionally, the village is a cultural tourism destination known as the Saeng Raek Ban Sa Som tourism community. 2) The folk dance, Fon Saeng Raek Ban Sa Som (The Dance of the First Light of Ban Sa Som), was created with six design and creative components as follows. (1) The concept of the performance is based on the community's cultural capital, unique tourism aspects, and distinctive natural features. (2) The performance style is a traditional dance with Northeastern folk music that the lyrics describing the community's identity. (3) For the music and instruments, the melody, "Saeng Raek Ban Sa Som," is newly composed and blended with the traditional 'toey' rhythm. The lyrics describe the community's way of life, tourist attractions, and the community's motto. (4) 'Pha thung' and 'pha sabai' (sarong and shawl) with the Saeng Raek pattern, woven by the community and decorated with jasmine flowers, are used for the costume and accessories. (5) For the choreography and row formation, the dance moves are designed using principles of Thai classical dance according to the lyrics, Northeastern folk dance moves, and movements reflecting natural gestures. (6) The

performance is used to welcome tourists and for various occasions. For the knowledge transfer of the creative dance "Fon Saeng Raek Ban Sa Som" to training participants, based on the analysis of three aspects, it was found that the participants have the knowledge and understanding of the creation of the folk dance. They are able to perform the "Fon Saeng Raek Ban Sa Som" to welcome tourists. The community has also developed a sense of pride in its own culture, and the knowledge can be inherited as a unique identity of the community, leading to the promotion of cultural tourism through community participation.

Keywords: Cultural Tourism; Fon Saeng Raek Ban Sa Som; Cultural Capital; Creative Innovation in Folk Dance Performance

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ ส่งผลต่อธุรกิจต่อเนื่องในหลายภาคส่วนและยังกระจายรายได้สู่ประชาชนท้องถิ่น นโยบายภาครัฐจึงมุ่งประเด็นไปที่การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ในบริบทของการพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกัน นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญ ส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า พัฒนาต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นนำภูมิปัญญาพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมุ่งไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนจำเป็นที่จะต้องมีความรู้แนวทางการสร้างค่านิยมของชาติ ซึ่งการท่องเที่ยวสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีศักยภาพเป็นชุมชนเข้มแข็ง สร้างรายได้จากการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีหลากหลายชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถส่งมอบประสบการณ์แท้จริงแก่นักท่องเที่ยว (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017)

แนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมือง และวัฒนธรรมศึกษา โดยมีรากฐานจากแนวคิดของ Bourdieu (1986) ซึ่งเสนอว่า “ทุน” (Capital) ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เช่น เงินหรือทรัพย์สิน แต่ยังรวมถึงทุนในรูปแบบอื่น ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนเชิงสัญลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม โดยทุนแต่ละประเภทสามารถแปรเปลี่ยนและเสริมซึ่งกันและกันได้คำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ (Royal Institute, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553 ที่ระบุว่าวัฒนธรรมครอบคลุมวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และภูมิปัญญาที่สังคมร่วมกันสร้างและสืบทอด (National Culture Act B.E. 2553, 2010) Throsby (2001) ขยายความหมายของทุนทางวัฒนธรรมโดยมองว่าเป็น “สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (embodied) สะสม (stored) และให้คุณค่าทางวัฒนธรรม (provides cultural value)” โดยแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Culture) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัตถุ และผลงานทางศิลปะ และ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Culture) เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ดนตรี และวรรณกรรม นอกจากนี้ยังได้เสนอการจำแนกคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Value) ได้แก่ คุณค่าด้านสุนทรียภาพ จิตวิญญาณ สังคม ประวัติศาสตร์ สัญลักษณ์ และความเป็นของแท้ สรุปได้ว่า “ทุนทาง

วัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมทั้งเชิงสัญลักษณ์ สังคม และเศรษฐกิจ เป็นทั้งทรัพย์สินทางปัญญาที่สืบทอดในชุมชน และเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงอุตสาหกรรม การทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อการออกแบบนโยบายวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน และการสร้างอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน โดย Wirunrak (2004) ใช้คำว่า “นาฏยประดิษฐ์” เพื่อสื่อถึงการคิด ออกแบบ และสร้างสรรค์ รวมถึงการปรับปรุงผลงานเดิม โดยครอบคลุมทั้งท่ารำ การแปรแถว ดนตรี เครื่องแต่งกาย และองค์ประกอบการแสดง ในขณะที่ Achayuttakan (2004) กล่าวว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ต้องมีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร และให้ความสำคัญกับการใช้แนวทางและข้อมูลใหม่ ๆ เช่นเดียวกับ Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai (2020) เสนอว่า เป็นการสร้างผลงานใหม่อย่างเป็นระบบ อาศัยความรู้และประสบการณ์จนเกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับ lamsakun (2016) มองว่านาฏศิลป์สร้างสรรค์ เป็นกระบวนการคิดประดิษฐ์ท่ารำให้สอดคล้องกับดนตรี โดยอาศัยทักษะและความชำนาญของครูหรือศิลปินจนได้ผลงานที่พึงพอใจ และ Nattayakul (2022) เห็นว่านาฏศิลป์สร้างสรรค์เป็นแนวทางพัฒนาวิชาชีพด้านนาฏศิลป์ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมตามที่บรมครูได้สร้างสรรค์ไว้ จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ กระบวนการสร้างผลงานนาฏศิลป์ที่มีความแปลกใหม่ โดยอาศัยแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ และจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ ผ่านการคิด ออกแบบ และประดิษฐ์ท่ารำ ดนตรี และองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีระบบเพื่อสะท้อนความรู้สึก ความคิด และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่การสร้างผลงานที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับการออกแบบสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านจากงานศึกษาที่ผ่านมา มีการนำแนวคิด หรือหลักการออกแบบนาฏศิลป์ที่ใกล้เคียงกันจะแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่หรือรูปแบบการนำเสนอผลงาน อย่างไรก็ตาม Wirunrak (2004) ยังได้เสนอว่า นักวิจัยหรือผู้สร้างสรรค์ผลงาน ได้นำหลักนาฏยประดิษฐ์ ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของการแสดง ในด้านการออกแบบนาฏศิลป์นั้น นักนาฏศิลป์มีวิธีการทำงานการออกแบบนาฏศิลป์แตกต่างกันเป็นการเฉพาะของตน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างผู้ผลิตความรู้ (researchers) และชุมชนที่นำไปใช้ (community) ต้องเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในตอนต้น โดยสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการใช้ความรู้ และกำหนดความต้องการร่วมกัน (Wilson, Lavis, Gauvin, and Grimshaw, 2010) ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดประสิทธิภาพจะต้องอาศัยแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการออกแบบ ไปจนถึงการเผยแพร่ความรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชน (Jull and Graham, 2017) การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนรวมไปถึงการสะท้อนผลการดำเนินการหรือถอดบทเรียนร่วมกัน ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์สู่ชุมชน 4 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมคณะทำงานถ่ายทอดองค์ความรู้ 2) ประชุมร่วมกับชุมชน 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) สรุปผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

Figure 1: The Process of Transferring Knowledge of the Creative Folk Dance to the Community

บ้านชะชอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเป็นที่รู้จักในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรก ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือหมู่บ้านตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถมองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย มีวิถีชีวิตพึ่งพาป่าที่ดำรงอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ทั้งนี้ชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น ถ้ำลายมือฝึกองกอย โหงนหัวหมู วัดภูอานนท์ กิจกรรมการทำผ้ามัดย้อมแสงแรก กิจกรรมทำไม้กวาด เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงป่าดงนาทาม อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ฯลฯ (Lamaijeen, Samniengsanor, and Ngammak, 2021)

แม้ว่าจะมีศักยภาพทั้งด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติที่เข้มแข็ง แต่จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ในเบื้องต้น พบว่า ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านชะชอมยังไม่ปรากฏชัดเจน ซึ่งเอกลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านสามารถสร้างจุดเด่นด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะดนตรีหรือการเต้นรำพื้นเมืองจะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Richards, 1996; Rungchareon, and Dittaphan, 2014) ยิ่งไปกว่านั้นจะสามารถช่วยต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน สร้างความภาคภูมิใจที่จะนำเสนอเอกลักษณ์และเสน่ห์ของชุมชน เผยแพร่ให้ผู้คนได้รับรู้ถึงของดีของหมู่บ้าน ทั้งในรูปแบบการต้อนรับผู้มาเยือนชุมชนและในโลกออนไลน์อีกด้วย (Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai, 2020)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว อีกทั้งความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ด้านการเรียนรู้ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนชาวบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี นำมา พัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน และเผยแพร่วิถีชีวิตภูมิปัญญาของ ท้องถิ่น พัฒนาการแสดงให้มีรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างคุณค่า ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย โดยสร้างเป็นนวัตกรรมที่มาจากมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งระยะการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม นาฏศิลป์สร้างสรรค์ การออกแบบ สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ในท้องถิ่น

ระยะที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสนทนา กลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจโฮมสเตย์ กินข้าวเขาเหือน หัวหน้ากลุ่มฐานการท่องเที่ยว ผู้แทนภาครัฐท้องถิ่น 2) เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์และ ดนตรีในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ แบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจโฮมสเตย์กินข้าว เขาเหือน หัวหน้ากลุ่มฐานการท่องเที่ยว ผู้แทนภาครัฐท้องถิ่น และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดง นาฏศิลป์พื้นบ้านของชุมชนหรือเคยฟ้อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจะถูก คัดเลือกจากการยืนยันของคนในท้องถิ่นว่าเป็นผู้รู้ในเรื่องทุนวัฒนธรรมและ/หรือศิลปะการแสดงของชุมชน

ระยะที่ 3 จัดเรียงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และออกแบบสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์จากการสังเคราะห์ข้อมูลชุดข้อมูล คือ องค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงาน 6 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน 2) รูปแบบในการแสดง 3) เพลงและเครื่องดนตรี 4) เครื่องแต่งกายและ เครื่องประดับ 5) ท่ารำและการแปรแถว และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามโดย กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับความรู้และประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยนำมาซึ่งการออกแบบ นาฏศิลป์พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม”

ระยะที่ 4 ประเมินผลงาน โดย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม จำนวน 5 คน และ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้ท่ารำการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของ ชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่

กลุ่มอาสาสมัคร จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีพื้นฐานด้านการฟ้อนรำ และ/หรือเคยแสดงฟ้อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยวในชุมชน

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประเมินการแสดง พร้อมทั้งอุปกรณ์การบันทึกภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดย 1) คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (the item-objective congruence หรือ IOC) ซึ่งดัชนีของแต่ละข้อในแบบสอบถามมีคะแนนมากกว่าคะแนนขั้นต่ำที่ 0.75 (Turner and Carlson, 2003) และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Check) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่หลากหลาย (Chantawanich, 2004)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมในการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ HE652059 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2565 หมดอายุวันที่ 28 ธันวาคม 2566 ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย กลุ่มตัวอย่างลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจและสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการหรือจะยุติการเข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ทิศทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชะจอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านชะจอม ตั้งอยู่ หมู่ 7 ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี เป็นหมู่บ้านที่สามารถมองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย มีเส้นทางขึ้นไปยังป่าดงนาทาม อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ลักษณะภูมิประเทศจึงเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา พ.ศ. 2493 เริ่มมีการย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านจากบ้านนาโพธิ์กลางมาอาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าหลายชนิด เดิมชาวบ้านเรียกชุมชนใหม่นี้ว่า “บ้านน้อย” และชื่อบ้านชะจอมมาจากคำว่า “ชะ” หรือ “น้ำชะ” คือ มีแหล่งน้ำขังตลอดปีแม้ในฤดูแล้ง และในบริเวณดังกล่าวจะมีสัตว์ป่านานาชนิดมาอาศัยกินน้ำชะนั้น ชาวบ้านจึงมาแอบซุ่มดูเพื่อจับสัตว์ ซึ่งกิริยาซุ่มดูในภาษาอีสานเรียกว่า “ขอม” จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านชะจอม ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ และในปี พ.ศ. 2540 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานธงพิทักษ์ป่าให้แก่ชาวบ้านชะจอม ในฐานะเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ดูแลรักษาสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง อันเป็นสมบัติของส่วนรวมและของประเทศชาติซึ่งการที่ชุมชนย้ายถิ่นฐานมาตั้งใหม่นี้ก่อเกิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

บ้านชะจอมมีทิศทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ก่อนย้ายมาตั้งหมู่บ้านใหม่ ได้แก่ ด้านประเพณี มีการนับถือฮีต 12 หรือประเพณี 12 เดือน ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันในวันวัฒนธรรมอีสานทั่วไป ด้านความเชื่อ จะมีพิธีเลี้ยงปู่ตา และในอดีตยังมีพิธีพืชมผีไฟเพื่อรักษาโรค ด้านการละเล่นดนตรีและนาฏศิลป์ นิยมรวมกลุ่มฝึกหัดฟ้อนรำเพื่อแสดงตามงานบุญประเพณี เช่น บุญผะเหวด เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น และด้านภูมิปัญญา คือ การทอผ้าฝ้ายของกลุ่มสตรี จะเห็นได้ว่าทุนวัฒนธรรมบางอย่างก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อชาวบ้านย้ายมาอาศัยในถิ่นใหม่ กล่าวคือ ภูมิประเทศของบ้านชะจอมเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขามีป่ามาก ชุมชนจึงพึ่งพาผืนป่าเพื่อปัจจัย 4 พึ่งพาแหล่งต้นน้ำจากผืนป่าเพื่อการเกษตร ทั้งยังอาศัยผลผลิตจากป่าเป็นรายได้เสริม ชุมชนจึงมีวิถีปฏิบัติในการจัดการและดูแลรักษาป่าเป็นอย่างดี ใช้ความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่ารักษา

ต้นน้ำ เป็นแบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่า และเป็นกุศโลบายในการรักษาความสมบูรณ์ของผืนป่าผ่านพิธีกรรม อย่างไรก็ตามทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ ภูมิปัญญาการทอผ้า มีการสืบสานและพัฒนารูปแบบจนเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตเป็นเพียงการทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ต่อมาได้รับการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาโดยอาจารย์มีชัย แต่สุจริยา ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (ทอผ้า) ชาวอุบลราชธานี ได้ออกแบบลายผ้ากาบบัวแสงแรกที่มีแรงบันดาลใจจากชุมชนแสงแรกบ้านชะซอม และถ่ายทอดให้แก่ชุมชนกลายเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงในวงกว้าง นอกจากการพัฒนาตลาดผ้าแล้ว ยังช่วยพัฒนาระบบและมุมมองของชาวบ้าน สามารถสร้างสรรค์งานหัตถศิลป์และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ วิถีคนกับป่า และ ภูมิปัญญาการทอผ้ากาบบัวแสงแรกของชุมชนมาเป็นส่วนสำคัญในการสรรค์งานศิลป์พื้นบ้านในงานวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านชะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม”

จากการลงพื้นที่ศึกษาบ้านชะซอม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหรือสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านโดยเน้นบริบทของภาคอีสาน และนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้านที่เหมาะสมเป็นนวัตกรรมที่ช่วยต่อยอด อนุรักษ์ และเผยแพร่ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านชะซอม องค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานมีดังนี้

2.1 แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้รับแรงบันดาลใจจากเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านชะซอมที่มองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย และยังมีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติที่หลากหลาย แต่พบว่า ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านชะซอมนั้นยังไม่โดดเด่น คณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และการแสดงพื้นบ้านจะช่วยส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

2.2 รูปแบบการแสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์หลักโครงสร้างเป็นการรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น เอกลักษณ์บริบททางวัฒนธรรม และคำขวัญของชุมชนบ้านชะซอม ประยุกต์ผสมผสานในรูปแบบของนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2.3 เพลงและเครื่องดนตรี ใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสานในการบรรเลงเป็นหลัก ประกอบบทร้องภาษาถิ่นและภาษากลางที่ประพันธ์ขึ้นจากคำขวัญอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และธรรมชาติที่โดดเด่น สร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ คือ “ทำนองแสงแรกชะซอม” ผสมผสานกับทำนองลำเต้ยดั้งเดิมของอีสาน ทำนองและจังหวะเพลงมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านชะซอม

Figure 2: Esan Folk Music Instruments

1. Pin Isan; 2. Pin Bass Guitar; 3. Glong Yao (Long Drum); 4. Glong toom (Bass Drum); 5. Vot; 6. Khaen; 7. Saw; and 8. Rhythm Accessories (Chap and Ching).

2.4 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ออกแบบจากอัตลักษณ์ของชุมชน เน้นการนุ่งห่มแบบมิดชิด ครอบคลุมตัวและความเหมาะสมสำหรับการแสดง โดยใช้ผ้าทอของชุมชน ประดับดอกพุดที่พบมากตามริ้วบ้าน การแต่งกายของนักแสดงหญิงชาวบ้าน สวมเสื้อฝ้ายสีน้ำเงิน ห่มผ้าสไบลายแสงแรก นุ่งผ้าถุงต่อหัวขึ้นต่อเชิง สวมเครื่องประดับเงิน ได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ และสังวาลดอกกรัก ประดับเข็มกลัดดอกกลีลาวิดี ทรงผมเกล้ามวยอย่างง่ายและประดับด้วยแพรมนลายแสงแรก ทัดดอกพุดประดิษฐ์สีขาว

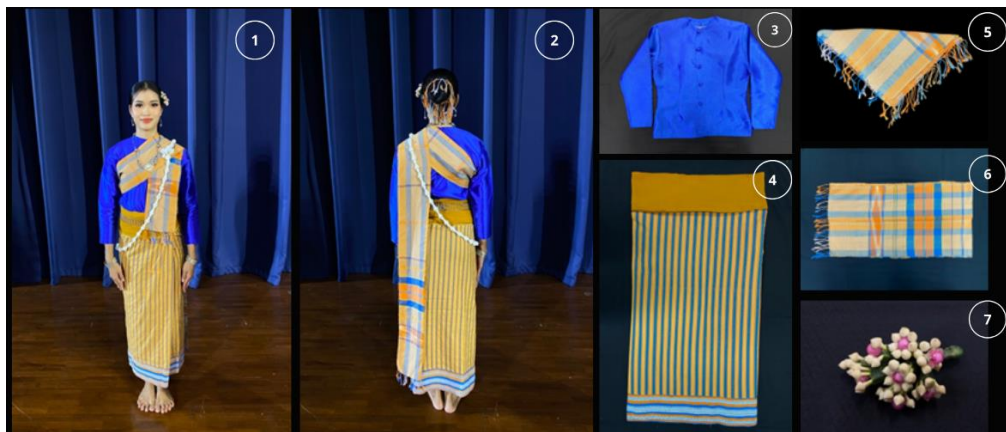

Figure 3: Details of the costumes designed with community participation

- 1-2. Front and back views of the performers' costumes; 3. Tube-sleeved blouse; 4. *Pha Thung* (traditional tubular skirt) with *Lai Long* pattern, tailored at the top and hem; 5. Silk fabric with the "First Light" pattern; 6. *Pha Sabai* (shawl) with the "First Light" *Kabbua* motif; and 7. Artificial *Dok Phut*.

2.5 ทำรำและการแปรแถว การออกแบบท่ารำนเน้นการสื่อความหมายตามเนื้อร้อง และท่ารำที่แสดงออกถึงความสนุกสนานตามแบบชาวบ้านชะซอม รวมถึงท่ารำเชื่อมต่อช่วงทำนองเพื่อให้ท่ารำสวยงามตามจังหวะ การประดิษฐ์ท่ารำสรุปได้ดังนี้ คือ 1) ท่ารำตีบทตามเนื้อร้อง 2) ท่ารำที่สื่อถึงอากัปกิริยาธรรมชาติ 3) ท่ารำจากแม่ทำนากุลศิลป์ไทย 4) ท่ารำจากแม่บทอีสาน ทั้งนี้การประดิษฐ์ท่าร่ายังมีการใช้จังหวะเท้าและจังหวะที่เน้นการยกสะโพกเพื่อเพิ่มความสนุกสนานน่าสนใจ เช่น การเดินย่ำเท้า การเดินเขย่งเท้า ก้าวเท้าแตะสไลด์ไปด้านข้าง การเตะเท้า การยกเท้า เป็นต้น การแปรแถวมีรูปแบบทั้งหมด 9 แบบ ได้แก่ แถวหน้ากระดาน แถวคู่สับหว่าง แถววีหงาย แถวสี่จุด แถวตอนลึก แถววิคว่า แถวเฉียงสับหว่าง แถวหน้ากระดานสับหว่าง แถวหน้ากระดานเหลื่อมหน้าหลัง การแปรแถวไม่มีความซับซ้อน มีการเดินสวนทางสลับกัน และการเดินเข้าสู่ตำแหน่งตามรูปแบบการจัดแปรแถว ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

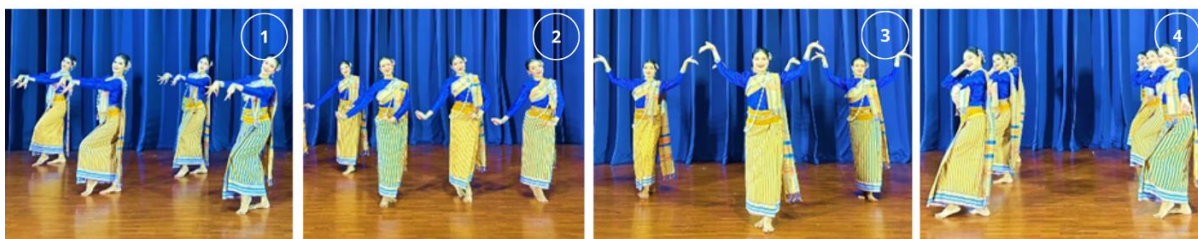

Figure 3: Example for Dance Pose Design

1. Dance Posture Interpreting Lyrics: The “Cloth-Weaving” gesture is performed to embody the lyrical phrase “Tho Pha Pheun Lerum Ngao Ngam”; 2. Gesture Reflecting Natural Movement: The “Walking”; 3. Gesture Derived from Classical Thai Dance Canon: The “Phrom Si Na” (Four-Faced Brahma) gesture is utilized to represent elegance and dignity; 4. Gesture Derived from the Northeastern (Isan) Dance Canon: The “Sao Noi Pa Paeng” gesture is conveyed to the charm of Ban Sa Som villagers.

2.6 โอกาสที่ใช้ในการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” ออกแบบเพื่อเป็นการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่มาเยี่ยมเยือน หรือคณะศึกษาดูงานที่มาร่วมชมชนบ้านชะชอม โดยเฉพาะที่มาเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ยังสามารถใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชะชอม

วัตถุประสงค์ที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คณะผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เริ่มต้นด้วย 1) ประชุมคณะทำงานถ่ายทอดองค์ความรู้: เตรียมความพร้อม ผูกซ้อมท่ารำเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน 2) ประชุมร่วมกับชุมชน: ชี้แจงขั้นตอนและสร้างการรับรู้ คัดเลือกนักแสดง/อาสาสมัครผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 16 คน มาจากกลุ่มสตรีและเยาวชนในชุมชนบ้านชะชอมที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้: “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากงานวิจัย และ 4) สรุปผลการถ่ายทอดองค์ความรู้: คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (work shop) กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีความภาคภูมิใจและยินดีเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติท่ารำ โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมกำหนดตารางการฝึกอบรมร่วมกับหัวหน้ากลุ่มตามความเหมาะสมด้านเวลา ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นสตรีในชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกร และส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้วซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในครอบครัวให้แล้วเสร็จจึงจะสามารถมาเข้าร่วมอบรมได้

ประเด็นที่ 2 ด้านองค์ความรู้การแสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” คณะผู้วิจัยกำหนดถ่ายทอดองค์ความรู้ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ได้จากการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจแนวคิดและรูปแบบของการแสดงและปฏิบัติท่ารำได้ดี เนื่องจากมีส่วนร่วมให้ข้อมูลและมีพื้นฐานการเป็นนางรำต้อนรับนักท่องเที่ยว การฝึกปฏิบัติท่ารำจึงไม่ยากจนเกินไป นอกจากนี้ดนตรีและบทเพลงประกอบการแสดง ถูกออกแบบจากการระดมความคิด นำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมไปถึงคำขวัญของหมู่บ้านที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งยังร่วมวิพากษ์และปรับแก้ไขเพื่อความเหมาะสมตามบริบทของชุมชนจนเป็นที่พึงพอใจ จึงทำให้มีความภาคภูมิใจกับบทเพลงที่กล่าวถึงเอกลักษณ์ เสน่ห์ของชุมชน ซึ่งจะสามารถ

เผยแพร่ไปในที่สาธารณะให้ชาวโลกได้รับรู้ รวมไปถึงการร่วมออกแบบเสื้อผ้าการแสดง โดยชุมชนทอผ้าถุงเชิงผ้าถุง (ตีนซิ่น) และผ้าสไบลายกาบบัวแสงแรก และร่วมกำหนดสีที่สื่อถึงแสงแรกที่พื้นขอบฟ้าในเช้าวันใหม่

ประเด็นที่ 3 เรื่องการอนุรักษ์และสืบทอดทำรำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมการอบรมเห็นว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์สืบสานการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะขอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสืบไป หากแต่มีความกังวลในเรื่อง ความสนใจเข้าร่วมของเยาวชนในชุมชนซึ่งถือว่ายังมีน้อยอยู่และจะช่วยกันส่งเสริมให้เยาวชนในท้องถิ่นให้ความสนใจการแสดงชุดนี้มากขึ้น จึงเสนอแนะให้มีการจัดการอบรมให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านนาโพธิ์กลางและโรงเรียนบ้านชะขอมให้สามารถมาช่วยรำต้อนรับนักท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบนวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นผลงานนาฏศิลป์ชุดใหม่ในชื่อ “ฟ้อนแสงแรกชะขอม” เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประยุกต์เข้ากับทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยังเป็นนวัตกรรมสังคมด้านศิลปะการแสดงท้องถิ่น ที่จะเป็นเครื่องมือส่งเสริมการอนุรักษ์เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านชะขอมจากการสังเคราะห์แนวคิดในการออกแบบสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงได้องค์ความรู้และแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ตลอดจนการประพันธ์เนื้อร้องและทำนองดนตรีขึ้นใหม่ ดังนี้

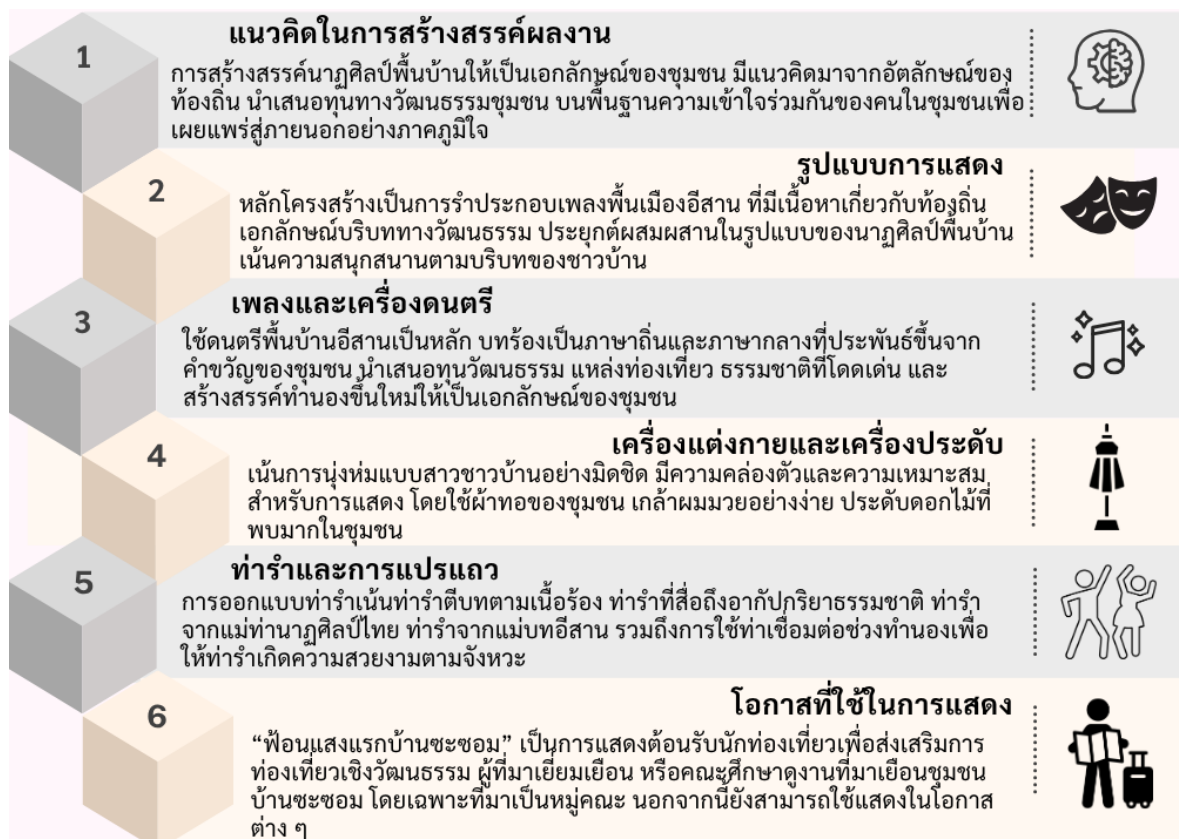

Figure 4: The Concept of Creative Folk Dance Development in Ban Sasom Community

เนื้อเพลง ฟ้อนแสงแรกบ้านชะจอม

(ทำนองแสงแรกชะจอม) อรุณรุ่งรางเรืองรอง แสงเงินแสงทองส่องพันขอบฟ้า แสงแรกโลมพื้นพสุธา
ปลูกทุกชีวาให้ตื่นมาอ่อนเื่อ หมู่บ้านชะจอมโขงเจียม ตะวันส่องเยิ้มพันเหลี่ยมไศล ได้เห็นแสงแรกก่อนใคร
สว่างไสวทั้งดวงใจดวงตา ครูศิลป์แห่งงานผ้าไหม บ้านคำปูนนั้นได้เกิดภูมิปัญญา เก็บเอาแสงแรกนั้นมา
ทอเป็นลายผ้ากาบบัวอุบล

(ทำนองลำเต้ย) การคิดค้นเกิดเป็นผลงานสรรค์สร้างสูงค่า ๆ จากแสงทองมองเห็นเจิดจ้า เป็นผ้า
แผ่นดิน บิให้เส้นมรดกแสนแพง จากแสงเป็นศิลป์งดงามหลามลัน

(ทำนองแสงแรกชะจอม) มนต์ เอี่ยมมนต์ แสงแรกงามล้นบนลวดลายไหมดี เมืองปราชญ์อุบลราชธานี
งานผ้าชิ้นนี้คือสมบัติแผ่นดินสานศิลป์จากแสงสุรีย์ ถักทอวิถีให้โลกยลยิน กาบบัวรู้ทั่วธานีนทร์ ผ้าแห่งแผ่นดิน
เมืองอุบลบ้านเฮา ชาวบ้านสืบสานถักทอ ชะจอมนี้หนอสุขล้ำล้ำเนา ทอผ้าผืนเหลืองงามเงา แสงแรกรุ่งเช้า
เฝ้าซึ่งตรึงใจ

(ทำนองลำเต้ย) ปงบอกไว้ให้อนุชนเห็นค่ายิ่งใหญ่ ๆ บ้านชะจอมประดับชื่อไว้ในแคว้นแผ่นดิน ถิ่นฐาน
นี้มีชื่อโขงเจียม อุบลเมืองงามสำไถลือล้ำ

(ทำนองแสงแรกชะจอม) สมคำน้ำแซบเหลือหลาย มากมายของป่า ล้ำค่าลายมือ เลื่องลือถ้า
ปาฏิหาริย์ ผู้คนกล่าวขานวัดภูอานนท์ งามสายชลแก่งมโนราห์ ศิลปะล้ำค่าลายมือฝักองกอย

(ทำนองลำเต้ย) กะจั่งว่างามผืนผ้า ภูมิปัญญาประยุกต์สร้างถ้วนทั่ว ผ้ากาบบัวคูเมืองคู่บ้าน ลือสะท้าน
ทั่วไพท จากหัวใจศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์สร้างสรรค์เกียรติคุณมากล้น ผ้าแสงแรกเมืองอุบลงามหลายเต...

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทูทางวัฒนธรรมบ้านชะจอมที่โดดเด่น คือ ภูมิปัญญาการ
ทอผ้าที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดในปัจจุบัน คือ ผ้ากาบบัวแสงแรก และ ความเชื่อและวิถีชีวิตที่ก่อตัวเข้มแข็ง
ขึ้นเมื่อมาอาศัยในหมู่บ้านชะจอมที่มีภูมิประเทศใหม่ กล่าวคือ เป็นที่ราบสลับเนินเขาและมีป่าไม่มาก วิถีชีวิต
จึงเปลี่ยนไปต้องใช้ประโยชน์และดำรงชีพจากป่า ดังนั้นความเชื่อในเรื่องผีที่ดูแลป่ารักษาต้นน้ำจึงมีความ
เข้มข้นขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าผ่านพิธีกรรมความเชื่อของชุมชน เป็นแกนกลางของความ
สามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งทูทางวัฒนธรรมนี้เองเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ
คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อธิบายถึงลักษณะและประโยชน์ของทูทางวัฒนธรรม
ข้อหนึ่งว่า ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกัน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในชุมชน และเป็นสิ่งที่ส่งเสริม
ความมั่นคงให้กับประเทศได้เป็นอย่างดี (Lectures Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2008)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน แรงบันดาลใจในการ
สร้างสรรค์ผลงาน จากการศึกษาทูทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ วิถีชีวิตคนกับป่า และ
ภูมิปัญญาการทอผ้ากาบบัวแสงแรก เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องกับ แนวคิดการสร้างสรรค์
นาฏศิลป์พื้นบ้านของ Wangwan (2022) ที่กล่าวว่า ผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้านจะต้องศึกษาค้นคว้า
ข้อมูลในเชิงลึก ประวัติความเป็นมาของชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำการสร้างสรรค์
ผสมผสานกับจินตนาการและกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ให้ชัดเจน รูปแบบในการแสดง เป็นการ
แสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ออกแบบท่ารำประกอบเพลงและดนตรีตามแบบฉบับของชาวอีสาน พัฒนา
เป็นนวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Buaphat (2018) เรื่อง นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม

เศรษฐกิจชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในชุดฟ้อนลายซิด กล่าวว่า การสร้างสรรค์ฟ้อนลายซิดส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการจำหน่ายผ้าทอลายซิด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด เพลงและเครื่องดนตรี ใช้ดนตรีพื้นบ้านอีสานในการบรรเลงเป็นหลัก ประกอบบทร้องภาษาถิ่นและภาษากลางที่ประพันธ์ขึ้นจากคำขวัญอัตลักษณ์ของชุมชนทุนทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และธรรมชาติที่โดดเด่น สร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ คือ “ทำนองแสงแรกชะชอม” ผสมผสานกับทำนองลำเต้ยดั้งเดิมของอีสาน ทำนองและจังหวะเพลงมีความสนุกสนานเพลิดเพลินสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านชะชอมและกำหนดให้มีความยาวประมาณ 5 นาที ซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Makpa, and Supasetsiri (2015) เรื่อง การศึกษาความต้องการชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อนำเสนอรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่พบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 33.33 สนใจการแสดงประเภทรำหรือระบำ และ ร้อยละ 47.94 สนใจนาฏศิลป์ที่ตัดตอนสั้น ๆ ใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นให้การแต่งกายสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นักแสดงสวมเสื้อผ้าฝ้ายสีน้ำเงินห่มผ้าสไบลายแสงแรก นุ่งผ้าถุงต่อเชิงต่อหัวขึ้น สวมเครื่องประดับเงิน ทรงผมเกล้ารวบขมวดมวยไว้ด้านหลังประดับด้วยแพรมน ทัดดอกพุด ทั้งนี้ชุมชนได้มีโอกาสร่วมออกแบบและทอผ้าที่ใช้สวมใส่ในการแสดงเอง คือ ผ้าสไบลายกาบบัวแสงแรก ซึ่งสร้างความภูมิใจให้กับชุมชนในฐานะผู้ร่วมออกแบบเครื่องแต่งกาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai (2020) เรื่องนาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านทรายมูลเพื่อการอนุรักษ์หัตถกรรมท้องถิ่น ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องแต่งกายสี การตัดเย็บ ปรับแก้ไขให้เกิดความงดงาม นอกจากนี้ ทำรำและการแปรแถวกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ทำรำโดยใช้ทำรำนาฏศิลป์ไทยผสมกับทำรำพื้นบ้าน ใช้การตีบทตามคำร้องสอดคล้องกับท่าเชื่อมและท่ารำหลักให้เกิดสวยงาม เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Thongkhamasuk (2004) ที่ศึกษาต้นแบบการสอนนาฏศิลป์ไทยของครูจำเรียง พุฒประดับ ศิลปินแห่งชาติ อธิบายว่า ทำรำการเคลื่อนไหวมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่จะต้องผสมผสานกลมกลืนกัน ทั้งนี้รวมถึงอารมณ์ของผู้แสดงด้วย จึงจะทำให้เกิดความหมายทำให้ผู้ชมเข้าใจ และคล้อยตามอารมณ์นั้น ๆ ซึ่งผู้แสดงเรียกว่า “ภาษาท่า” และ โอกาสที่ใช้แสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” เป็นการออกแบบการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Seemorot (2017) ที่ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นนำเสนอในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสรรคนาฏศิลป์เพื่อออกแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะชอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการถอดบทเรียนอบรมเชิงปฏิบัติการใน 3 ประเด็น พบว่า ด้านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (work shop) กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีความภาคภูมิใจ และยินดีเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติทำรำ โดยกำหนดตารางการฝึกอบรมความเหมาะสมด้านเวลา ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นสตรีในชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรกรรม และส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้วซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในครอบครัวให้แล้วเสร็จจึงจะสามารถมาเข้าร่วมอบรมได้ ด้านการถ่ายทอดทำรำ เนื่องจากผู้เข้าร่วมอบรมมีพื้นฐานของการเป็นนางรำประจำชุมชนอยู่ก่อนแล้ว และเคยรับต่อนักท่องเที่ยวการฝึกซ้อมทำรำจึงไม่ยากจนเกินไป ประกอบกับคณะผู้วิจัยออกแบบทำรำไม่ซับซ้อน เช่น ท่าปัดมือ ยกแขน ยกสะโพก จังหวะเท้าก้าวแตะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดทำสื่อดิจิทัลบนทิกทอล์กทำรำต้นแบบและเผยแพร่ใน YouTube เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ศึกษาและทบทวนทำรำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Laksanawichian, and Yuangsroi (2019) เรื่อง การเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทยในยุคดิจิทัล กล่าวว่า การใช้สื่อดิจิทัลในการถ่ายทอด

ทำรำนั้นจะช่วยพัฒนาทักษะความรู้และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และ ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดทำร่าให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมการอบรม เห็นว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ สืบสานการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสืบไป ส่วนหนึ่งคือชุมชนมีความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลสำคัญเพื่อแต่งเพลง รวมถึงการออกแบบเครื่องแต่งกาย การทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้าจึงมีความภาคภูมิใจที่จะสืบทอดการแสดงชุดนี้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หากแต่มีความกังวลว่า เยาวชนในชุมชนให้ความสนใจค่อนข้างน้อย จึงเสนอแนะให้มีการจัดการอบรมให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านนาโพธิ์กลางและโรงเรียนบ้านชะซอมให้สามารถมาช่วยร่าต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Rungchareon, and Dittaphan (2014) เรื่องการใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ระบุว่า การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านในการส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้แก่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สรุป

ทุนทางวัฒนธรรมของบ้านชะซอม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี เกิดจากการสืบทอดประเพณีและความเชื่อจากบรรพบุรุษและความเชื่อที่ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นเมื่อย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านชะซอม ทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตคนกับป่าและการทอผ้าจากบวบแสงแรก นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม ในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านชะซอม มีแนวคิดองค์ประกอบในการออกแบบและสร้างสรรค์งาน 6 ประการ คือ 1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจากทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและธรรมชาติที่โดดเด่น 2) รูปแบบการแสดงเป็นการฟ้อนรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน 3) เพลงและเครื่องดนตรีประพันธ์ทำนองเพลงแสงแรกบ้านชะซอมขึ้นใหม่ และผสมกับทำนองลำเต้ย เนื้อร้องพรรณนาถึงวิถีชีวิตแหล่งท่องเที่ยว และคำขวัญของชุมชน 4) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ใช้ผ้าถุงและผ้าสไบลายแสงแรกที่ทอขึ้นโดยชุมชนและประดับด้วยดอกพุด 5) ทำร่าและการแปรแถว ออกแบบท่าฟ้อนรำโดยใช้หลักแม่ทำนากฎศิลป์ไทย ท่าตีบทตามเนื้อร้อง ทำนากฎศิลป์พื้นเมืองแม่บ่ทอีสาน และท่าที่สื่อถึงอากัปกิริยาธรรมชาติ และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนและในโอกาสต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมจากการสรุปวิเคราะห์ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน สามารถปฏิบัติท่าร่าฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในปัจจุบันชุมชนได้ดำเนินการแสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” ออกแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมเยือนที่เป็นหมู่คณะ เป็นการสื่อสารการรับรู้ถึงเรื่องราวและเอกลักษณ์ของชุมชนผ่านการแสดงต้อนรับในเบื้องต้น สร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน และยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับเจ้าบ้านอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นชื่อชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านชะซอม” เพื่อใช้ในการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวและในโอกาสต่าง ๆ จึงควรให้ผู้เข้าร่วมอบรมรับการถ่ายทอดการแสดงฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญและออกแสดงได้อย่างพร้อมเพียง ควรขยายผลในชุมชนโดยผู้เข้าร่วมอบรมถ่ายทอดต่อให้กับคนในชุมชน ข้อเสนอแนะในการทำ

วิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการแสดงนาฏศิลป์ของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตสำหรับคนรุ่นถัดไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการแสดงนาฏศิลป์ของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตสำหรับคนรุ่นถัดไป

References

- Achayuttakan, M. (2004). *Fundamentals of Dance Composition*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital". In J. G. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Buaphat, N. (2018). Fon Lai Khid: Creative Folk Dance for Community Economic Promotion and Cultural Tourism. *Journal of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University*, 20(2), 173-183.
- Chantawanich, S. (2004). *Qualitative Research Methods*. (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Iamsakun, C. (2016). Creative Choreography of Integrated Culture: I-Nao in Javanese-Balinese Style. *Journal of Fine and Applied Arts*, 11(2), 15-35.
- Jull, J., Giles, A., & Graham, I. D. (2017). *Community-Based Participatory Research and Integrated Knowledge Translation: Advancing the Co-Creation of Knowledge*. *Implementation Science*, 12, 1-9.
- Laksanawichian, P., & Yuangsroi, P. (2019). Dissemination of Thai Dance in the Digital Era. *E-Journal of Media Innovation and Creative Education*, 2(2), 67-82.
- Lamaijeen, K., Samniengsanor, N., & Ngammak, P. (2021). A Development of Creative Community-Based Tourism to Promote Tourism in Less Visited Areas: Sa-Som Community, Na Pho Klang, Khong Chiam, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 12(1), 76-86.
- Lectures at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2008). *Thai Culture (Code 000 211)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Makpa, P., & Supasetsiri, P. (2015). The Development of Thai Dance Performing Style for Arts and Cultural Tourism. *Institute of Culture and Arts Journal*, 17(1), 36-46.
- Sirimonkol, N. (2022). *The Creation of Dance*. Khon Kaen: Klang Nana Wittaya Printing House.
- National Culture Act B.E. 2553. (2010, November 12). *Royal Gazette*, 127(69A), 29-39.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Richards, G. (1996). Production and Consumption of European Cultural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 261-283.

- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary, B.E. 2554: Commemorative Edition for His Majesty the King's 7th Cycle Birthday Anniversary on December 5, 2011*. Bangkok: Royal Institute.
- Rungchareon, A., & Dittaphan, S. (2014). The Use of Folk Art Uniqueness to Promote Cultural Tourism: A Case Study of Suphanburi Province. *Institute of Culture and Arts Journal*, 16(1), 47-56.
- Seemorot, A. (2017). Fon Onson Makham Pa Kusuma: Local Identity-Based Creative Isan Folk Dance Performance for Promoting Kosumpisai District, Maha Sarakham Province. *Chophayom Journal*, 28(2), 211-216.
- Thongkhamasuk, P. (2004). *Khru Jamriang Phutpradap, National Artist: The Teaching Model of Traditional Thai Dance*. Bangkok: Music Division, Fine Arts Department.
- Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171.
- Wangwan, S. (2022). "The Creation of Folk Dance". In S. Natyakul (Ed.). *The Creation of Dance* (pp. 78-95). Khon Kaen: Khlangnana Witya Printing House.
- Wilson, M. G., Lavis, J. N., Gauvin, F. P., & Grimshaw, J. M. (2010). Community-Based Knowledge Transfer and Exchange: Helping Researchers and Decision Makers Link Research to Action. *Implementation Science*, 5(17), 1-14.
- Wirunrak, S. (2004). *Principles of Performing Arts: A Comprehensive Perspective*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wutthichuay, W., Wongmanee, J., Wiyo, N., & Saramai, P. (2020). *Creative Dance Research for OTOP Nawatwithi Ban Sai Mun Community Tourism to Preserve Local Handicrafts*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.